

нување на антитурска војна со која да ја заменат турската со своја доминација над македонскиот народ.

Од изложеното би можело да се заклучи дека трудот на М. Пандевски, кој е работен како докторска дисертација, целосно го расветлува еден од

најважните периоди од историјата на македонскиот народ. Базиран врз многубројна објавена и необјавена архивска документација, тој преставува еден важен придонес за македонската историографија, посебно и историјата на балканските земји и Турција воопшто.

Б. П.

Martin Zöller, Kazimierz Leszczyński, „Fall 7“ VEB DEUTSCHER Verlag der Wissenschaften, Berlin 1965

Предмет на оваа книга — што ја составија источно-германскиот историчар Мартин Целер и полскиот историчар Казимир Лешчински — е судењето на група га генерали, највисоки команданти на германската војска на Балканот и во Норвешка, завршено пред Американскиот воен суд во Нириберг на 19. II. 1948 год. Долгиот уведен дел на оваа книга го напиша Мартин Целер, за да даде кратка историја на Народноослободителната борба во Југославија, Грција и Албанија, со посебен осврт на злочините на германската војска. Целер најмногу напиша за настаните во Југославија. Тој ги обработи сите видови на нацистичкиот терор, физичкото и духовното насилство над населението, истакнувајќи ги југословенските загуби. Давајќи историографски приказ, Целер најмногу се задржа на 1941 година, што му го овозможувале така да се каже речиси единствено југословенските извори со кои тој се помагал. Тој е согласен со југословенските писатели во оценувањето на карактерот на германската окупација; во неа тој гледа инструмент на една угнетувачка сила на која еднакво и служат специјалните терористички трупи и сите други воени и управни сили. Тој заклучок наоѓа во главниот дел на книгата многу поединечни поткрепувања.

На воените злочинци им се судело според Декларацијата за германските зверства (донесена во Москва на 30 октомври 1943), заклучоците од Кримската (11 февруари 1945) и Постдамската конференција (2 август 1945) и според Повелбата на Обединетите нации. Судењето траело 117 дни, пред Американскиот воен суд во Нириберг,

на групата од 12 генерали, обвинети за воени злочини и злочини против човечноста, направени на Балканскиот Полуостров и во Норвешка. Генералите биле обвинети: дека биле извршители и учесници во убиството на стотина илјади жители на Југославија, Грција, Албанија и Норвешка; дека биле извршители и учесници во одземањето и уништувањето на јавниот и приватниот имот; дека го оневозможувале признавањето на статусот на завојувана страна на народноослободителните војски, дека заповедале или извршувале злоставување на цивилното население, земање заложници, одведување патриоти во концентрациони логори и на принудна работа.

Американскиот воен суд сочинил правно образложение дека германската војска во Југославија, Грција, Албанија и Норвешка била присутна заради свои оперативни задачи, со право да врши окупација и да го принуди непријателот на потполно потчинување. Ослободителните сили, спротивно на неа, доколку не ги подржува легална влада се лишени од правото на завојувачка страна. Тој суд го сметал законито земањето заложници за окупационата војска да осигури мирно однесување на населението. Судот нашол доста правни причини окупацијата да ја дефинира како легална стостојба, а отпорот против неа како незаконита дејност. Воден от таа концепција, Американскиот воен суд донел блага пресуда.

Зад групата значајни документи за злосторничката одговорност на генералите на Вермахт во оваа книга се објавува, во Целеровиот превод, меморандумот на Здружението на правници-

те на Југославија, издаден по повод пресудата на Американскиот воен суд. Вреден прилог кон книгата претставува посебниот хронолошки преглед на Народноослободителната борба во Југославија, Албанија и Грција. Како најпотполн, прегледот на Народноослободителната борба во Југославија има пократок увод, а потоа по години и денови, и по покраини, се изнесени хронолошки одредници. Оваа хронологија се одликува со композиција која одговара на целосно сфатената периодизација на југословенската Народноослободителна борба. Дадени се и биографиите на генералите на кои им било судено, а покрај тоа е додаден и еден список на некои други германски генерали кои командувале со трупите на Балканот и во Норвешка. Корисен е, исто така, пописот на главните документи од Нирнбершкиот процес што

се однесуваат кон предметот на оваа книга. Покрај збирниот попис на изворите и литературата, авторите во забелешките укажуваат на непосредните извори на фактите и своите наводи. Регистрот на личните имиња и географските термини се наоѓа на крајот од книгата. Графичката опрема на книгата е убаво изведена.

Според својата научна вредност, оваа книга спаѓа во фондот на капиталната литература за историјата на Втората светска војна. Таа е посебно значајна поради тоа што е прва таква книга на германски јазик која говори за злосторствата на германската војска на Балканот во Втората светска војна. Од тие причини, таа заслужува да се појави во превод и на некој од југословенските јазици.

В. С.

Александар Апостолов, Колонизацијата на Македонија во стара Југославија „Култура“, Скопје, 1966, стр. 239.

Најновиот труд на д-р Александар Апостолов успешно пополнува една празнина, којашто одамна се чувствуваше. Иако и досега беше пишувано за колонизацијата на Македонија во стара Југославија, никаде толку исцрпно не е обработен овој проблем, како што е тоа случај во овој труд.

Делото на А. Апостолов е базирано врз богат изворен и архивски материјал, како и врз обилна литература. Исто така, при истражувањето, авторот консултирал личности, кои одиграле важна улога при спроведувањето на колонизацијата во Вардарска Македонија, меѓу кои и Сретен Вукосављевиќ и Ѓорѓо Крстиќ.

Разгледувајќи ја колонизацијата на Вардарска Македонија од повеќе аспекти, авторот извел низа правилни констатации.

Меѓу другото, тој истакнува дека главната цел на колонизацијата, спроведувана од страна на великосрпските буржоаски кругови, била денационализацијата и асимилацијата на македонскиот народ.

Книгата е поделена на три дела.

Во првиот дел (стр. 17—41) се зборува за почетоците на колонизацијата во Македонија во составот на националната пропаганда на Кралството Србија како и за Уредбата за населу-

вање на „новоослободените краишта“ од 20. II. 1914 год., донесена од страна на Владата на Пашика.

Во вториот дел (41—165 стр.) авторот пишува за македонското прашање во текот на Првата светска војна, како и за донесувањето на Претходните одредби за подготовка на аграрната реформа во февруари 1919 год., од страна на Владата на Кралството СХС, а во врска со тоа и за почетокот на колонизацијата. Потоа тој ги изнесува средствата и целите на колонизацијата на Македонија, како и органите на колонизацијата и начинот на изведување на истата. При тоа ги истакнува тешкотиите и пречките на кои наидуваа колонизацијата.

Во третиот дел (165—209 стр.), д-р А. Апостолов го изнесува ставот на политичките партии во стара Југославија спрема аграрната реформа и колонизацијата во Вардарска Македонија.

На крајот е дадено кратко резиме, збиено во девет заклучоци.

Кон книгата се приклучени и пет прилози, меѓу кои и една карта за колонизацијата во Македонија за периодот од 1919—1929 год.

Задржувајќи се исклучиво врз великосрпските аспирации спрема Македонија, авторот пишува дека тие датираат уште од Гараганиновото „Начертание“.